

JOANNA KOSTECKA¹, AGNIESZKA PIERSIAK², RENATA PAWLAK²

¹Katedra Biologicznych Podstaw Rolnictwa i Edukacji Środowiskowej, Uniwersytet Rzeszowski

²Studium doktoranckie Instytutu Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa Państwowego Instytutu Badawczego w Puławach i Uniwersytetu Rzeszowskiego

e-mail: jkosteck@ur.edu.pl; agnieszka.pk@gmail.com; pawlak_renata@o2.pl

EDUKACJA DLA ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU - PROJEKT KOS („KUMPLEM OSOBA STARSZA”)

Edukacja dla zrównoważonego rozwoju (EZR) wymaga wiedzy oraz działań w płaszczyźnie przyrodniczo - społeczno - ekonomicznej. Liczy się każdy pomysł a dobrze przemyślane projekty aktywizujące w szeroko pojętym zakresie społecznych podstaw zrównoważonego rozwoju wydają się tu być szczególnie cenne. Budowanie holistycznego spojrzenia na kwestie środowiskowe (z zaakcentowaniem problematyki społecznej) ułatwi odnajdywanie rozwiązań problemów zgodnie z nowymi zasadami rozwoju globalnej populacji Człowieka. Program KOS aktywizuje do działania młodzież i osoby starsze po 50. roku życia. Łączy młodych i seniorów jako źródła wiedzy i doświadczenia. Publikacja prezentuje projekt KOS; jego cel, beneficjentów, etapy realizacji wraz z priorytetami oraz metody ewaluacji programu.

Słowa kluczowe: edukacja dla zrównoważonego rozwoju, projekt KOS

I. WSTĘP

Społeczeństwo zrównoważonego rozwoju to społeczeństwo charakteryzujące się właściwym odniesieniem do świata przyrody i innych ludzi. Kształcenie dla zrównoważonego rozwoju powinno być rozumiane szeroko i obejmować działania edukacyjne koncentrujące się na podejmowaniu działań dydaktyczno-wychowawczych sprzyjających tworzeniu właściwego stosunku uczących się do otaczającej rzeczywistości przyrodniczej i społecznej. Zgodnie z wieloma opracowaniami bardzo ważne dla tego procesu staje się postrzeganie problemów w kategoriach wartości humanizujących punkty widzenia i działania jednostek.

W Polsce, na wzór wielu krajów europejskich, od wielu lat prowadzona jest edukacja pro-środowiskowa. Odbyna się to z uwzględnieniem programów szkolnych na wszystkich etapach kształcenia uzupełnianych przez wiele ciekawych programów i projektów [Thoresen et al. 2009, Samonek-Miciuk 2010, Rozenbajger i Kostecka 2012, PERL 2015, Waszkiewicz 2015].

Obok szacunku dla ekosystemów oraz poszanowania życia, niezależnie od jego poziomu i organizacji, nowe społeczeństwo potrzebuje szacunku dla historii, tworzonej przez wieki kultury, oraz szacunku dla różnorodności ludzi. Musi więc odnowić system przekonań i zainteresowań pro-środowiskowych i pro-społecznych, opartych na odpowiedzialności, solidarności, powściągliwości i empatii. Wymaga to nie tylko odejścia od filozofii antropocentrycznej na rzecz biocenotycznej wizji świata przez obecne i przyszłe pokolenia ale także powrotu do wartości i głębokich norm moralnych [Skolimowski 1993, Kostecka et al. 2010].

Zmiany w pożądanym kierunku toczą się powoli. Dowodzą tego np. badania Samonek-Miciuk [2013], która ankietując młodzież gimnazjalną w wybranych szkołach na Lubelszczyźnie, stwierdziła jedynie średni poziom zainteresowania uczniów zagrożeniami środowiska i jego ochroną. Jak stwierdza, daje to bardzo niekorzystny obraz, bo może wskazywać na brak u nich potrzeb związanych z aktywnym włączeniem się w rozwiązywanie problemów środowiskowych i może skutkować niewielkim zaangażowaniem we wszystkie działania na rzecz środowiska na przyszłość.

Celem pracy jest zaprezentowanie jednego z młodzieżowych projektów edukacyjnych w zakresie aktywizacji społecznej w ramach planów budowania zrównoważonego rozwoju.

II. METODA PRACY

Projekt powstał na Uniwersytecie Rzeszowskim, na Wydziale Biologiczno-Rolniczym, w trakcie edukacji uczestników studiów doktoranckich. Pokazując studentom założenia zrównoważonego rozwoju, zaprezentowano im kilka polskich i europejskich programów aktywizujących uczniów i nauczycieli we współpracy ze środowiskiem zewnętrznym [Zielony Certyfikat, WARTA, LOLA, PERL]. Wymienione programy, istniejąc w rzeczywistości szkolnej nie tylko podnoszą jakość jej pracy ale także aktywizują dyrekcję, grono nauczycieli, uczniów oraz rodziców we wspólnych działaniach dla budowania rozwoju zrównoważonego. Prezentowane przykłady pokazywały także jak nawiązywać kontakty i aktywizować środowiska zewnętrzne szkół ubiegających się o laury danego programu. Były realizowane w szkołach, przedszkolach i szeroko pojętych placówkach opiekuńczo-wychowawczych.

Na zaliczenie przedmiotu Dydaktyka I, uczestnicy studiów doktoranckich przygotowywali własne projekty. Przy ich planowaniu, za ważną część uznano to, aby obok odpowiednich treści merytorycznych zaproponować atrakcyjną nazwę, która przez łatwe skojarzenie zostanie zapamiętana.

III. PROJEKT KOS „KUMPLEM OSOBA STARSZA”

W roku 2014, wśród propozycji programowych opracowanych przez studentów studiów doktoranckich wyróżnił się projekt KOS, świadcząc o dojrzałym, innowacyjnym i śmiałym spojrzeniu młodych ludzi na planowanie urozmaiconych strategii edukacyjnych.

Poniżej prezentowany jest jego cel, beneficjenci i etapy realizacji wraz z priorytetami oraz metody ewaluacji projektu.

Cel projektu KOS:

- zaistnienie relacji międzypokoleniowych w obrębie miejsca zamieszkania
- minimalizacja dystansu dzielącego młodzież i osoby starsze
- aktywizacja starszych osób w życiu publicznym

- rozwój twórczy i społeczny osób młodych
- walka ze stereotypami obu grup we wzajemnych relacjach
- likwidacja niechęci i obojętności ze strony młodych osób
- stworzenie platformy będącej okazją do rozmów, spotkań i dialogu
- poprawa jakości życia osób starszych przez zagospodarowanie czasu wolnego obu grup wiekowych
- przekazanie miejscowej kultury i tradycji młodszemu pokoleniu
- zdobycie nowych umiejętności przez uczestników
- poprawa wizerunku zarówno osób starszych jak i młodszych [Program „Młody Obywatel”, Projekt Akcja- inteGracja, Schimanek 2015, Trociuk 2013]

Beneficjenci projektu:

Młodzież szkolna (gimnazjum, liceum) oraz osoby starsze po 50. roku życia

Etapy realizacji:

1. Spotkanie osób zainteresowanych udziałem w projekcie:

- zorganizowanie kilku wieczorów integracyjnych (spotkania zapoznawcze)
- łączenie się uczestników w pary lub większe grupy działania, prezentacja pomysłów
- zacieśnianie relacji (wspólne zakupy, wyjścia, dokarmianie zwierząt, ogniska, wieczory filmowe)

2. Priorytet „OSOBY STARSZE”- seniorzy jako źródło wiedzy i doświadczenia:

- przedstawianie zainteresowań i umiejętności starszych uczestników programu
- zajęcia dostosowane do predyspozycji i umiejętności tych osób
- wspólna nauka rękodzieła, robienie na drutach, haftowanie, majsterkowanie, stolarka
- wspólne przygotowywanie przetworów spożywczych
- podstawowe naprawy domowe
- spotkania tematyczne (np. „wspomnienia z przeszłości” - osoby starsze źródłem wiedzy o historii)
- spotkania realizowane cyklicznie w Bibliotekach Miejskich, Domach Kultury (celem będzie zaproszenie osób z poza programu, zainteresowanych tematyką spotkań, zainteresowanie programem osób postronnych)
- sprzedaż prac stworzonych w ramach działania na cele charytatywne (okazjonalne stroiki i kartki świąteczne, pisanki)
- wspólne i dofinansowane wyjścia do teatru i kina
- nauka tańców i pieśni ludowych
- warsztaty robienia kwiatów z krepiny i innych ozdób

3. Priorytet „OSOBY MŁODSZE” - młodzież jako źródło wiedzy i doświadczenia:

- przedstawienie zainteresowań i umiejętności młodszych uczestników programu
- obsługa komputera
- fotografowanie
- nauka języków obcych
- zajęcia taneczne i inna aktywność fizyczna (np. nordic walking – regularne wyjścia)

4. Wspólne działania na rzecz środowiska w miejscu zamieszkania:

- budowa hoteli dla owadów
- wizyty w pasiece (np. robienie świec z wosku)
- tworzenie stref miododajnych (rabaty kwiatowe)

- prowadzenie ogródków i sadów przydomowych,
- apele w szkołach uczestników projektu pod nazwą „Dzień Ziemi” mające na celu nauczyć i przypomnieć jak dbać o przyrodę i środowisko
- warsztaty skierowane do dzieci szkół podstawowych (tworzenie karmników i domków dla ptaków, instalacja ich w obrębie placu szkoły)
- spotkania wegetariańskie i instruktaż przygotowywania wartościowych posiłków,
- wymiana przepisów kulinarnych, warsztaty kulinarne

5. Prezentacja przebiegu i efektów projektu KOS w postaci wystawy zdjęć, publikacji broszury, strony internetowej, aukcji prac wykonanych przez beneficjentów programu itp.:

- zaproszenie rodzin uczestników, ewentualnie także władz samorządowych [Program „Młody Obywatel”, Projekt „Zbliżenia – drugie międzypokoleniowe spotkania interdyscyplinarne , Schimanek 2015].

Metody ewaluacji efektu projektu:

- indywidualne wywiady z uczestnikami
- wykaz zorganizowanych warsztatów i spotkań
- sprawdzanie czy utrzymują się nawiązane kontakty (ile, jak, jak długo), czy jest przyrost nowych znajomości pomimo zakończenia projektu (podejmowanie ewentualnych działań motywujących i pobudzających)
- anonimowa ankieta przeprowadzona przed i po zakończeniu projektu z pytaniami o samopoczucie beneficjentów (np. stan zdrowia, podejmowane aktywności, poczucie własnej wartości, przydatności społecznej)
- określenie efektu sprzedaży prac na cele charytatywne
- wykaz miejsc w których z inicjatywy beneficjentów projektu powstały enklawy mające na celu ochronę lokalnej przyrody.

Działaniem szerzej i trwalej mocującym projekt KOS w przestrzeni społecznej może być także przeznaczenie części pieniędzy wygenerowanych z działań jego programu na tworzenie paczek świątecznych dla osób potrzebujących: starszych, biednych rodzin, dzieci z domów dziecka oraz sprzyjanie okolicznej przyrodzie poprzez tworzenie stref miododajnych, nowych rabat kwiatowych, karmników czy domków dla ptaków w miejscu zamieszkiwania uczestników projektu.

IV. PODSUMOWANIE

Podstawowym celem rozwoju zrównoważonego jest zaspokojenie potrzeb ludzi i umożliwienie im samorealizacji dzięki lepszemu życiu. Wśród celów środowiskowych wymienia się ochronę przyrody, atmosfery, zasobów naturalnych i zdrowia człowieka. Cele ekonomiczne koncentrują się na rozwoju gospodarczym, dochodach, zatrudnieniu, jakości pracy, równowadze w relacjach międzynarodowych. Wśród celów społeczno-kulturowych zwraca się uwagę na zagadnienie demokracji, bezpieczeństwo (społeczne, zewnętrzne i wewnętrzne), sprawiedliwość i integrację społeczną oraz jakość życia [Kośmicki i Pieńkowski 2010]. Realizacja założeń zrównoważonego rozwoju wymaga akceptacji i dostosowania społecznego do nowego modelu egzystencji przy uznaniu świadczeń ekosystemów, które są bezcenną wartością.

Wraz z innowacyjną ideą zrównoważonego rozwoju edukacja ze wszystkimi przejawami nowoczesnych form nabiera nowego znaczenia. Systemy edukacyjne na całym świecie mają obowiązek aktywnie reagować na kryzys środowiska przyrodniczego i społecznego i traktować tę problematykę priorytetowo. Wiedza społeczeństwa o sobie samym a także środowisku przyrodniczym i jego funkcjonowaniu jest jednym

z niezbędnych warunków wdrażania wizji współczesnego świata. Kształtowanie się relacji człowiek–człowiek i człowiek–środowisko powinno być odpowiednio i wielopłaszczyznowo eksponowane także w praktyce szkolnej.

Dzięki współczesnej edukacji człowiek powinien mieć możliwość rozumienia sytuacji, przed którą stoi on sam i otaczający go świat, rozwijania nowego sposobu myślenia a także umiejętność partycypacji w tworzeniu zrównoważonej rzeczywistości.

Przeprowadzenie opisanego projektu KOS może wpisać się zarówno w edukację formalną jak i nieformalną. Edukacja nieformalna odbywa się poza szkołą i jest organizowana przez różne instytucje i organizacje (także we współpracy ze szkołą). Ich wsparcie finansowe dla programu KOS będzie bezcenne i może okazać się podstawą dla jego zafunkcjonowania.

Pełen entuzjazmu program KOS posiada elementy świadczące o szerokiej wizji założonych celów, łącznie z propozycją metody oceny sukcesu i ewaluacji programu. Nasuwa się jednak ważne pytanie: co obok funduszy musi zaistnieć aby on sam i podobne mu projekty miały szansę realizacji?

Odpowiedź wydaje się prosta i oczywista - LIDERZY, zdolni pokierować projektem i udźwignąć ciężar jego realizacji. Na ich obecność pracują obecnie dobrzy dydaktycy i życzliwi światu wychowawcy. Podejmują oni także bardzo potrzebne badania między innymi w zakresie oceny efektywności nowych metod kształcenia, wspieranych programami aktywizującymi nauczycieli i młodzież szkolną [Samonek-Miciuk 2013].

Zamieszczając opisany program wierzymy w szczerą intencję jego twórców i ich przekonanie, że jest to realny pomysł na poprawę otaczającej rzeczywistości.

BIBLIOGRAFIA

1. Kostecka J., Mazur A., Mazur B. 2010. Postawy “mieć” i “być” w odczuciu studentów rolnictwa i ekonomii biznesu. Biuletyn KPZK PAN. 242. 76-88.
2. Kośmicki E., Pieńkowski D. 2010. Podstawowy problem edukacji dla zrównoważonego rozwoju – modernizacja technokratyczna czy modernizacja refleksyjna. W: T. Borys (red.). Edukacja dla zrównoważonego rozwoju. Wydawnictwo Ekonomia i Środowisko. t. 1. 72-93.
3. PERL 2015. (Partnership for Education and Research about Responsible Living) [dok. elektr.: <https://www.facebook.com/PERL-Partnership-for-Ed...>; data wejścia 2.11.2015]
4. Program „Młody Obywatel”, Projekt „Wymiana międzypokoleniowa” [dok. elektr.: http://www.ceo.org.pl/sites/default/files/news-files/wymiana_miedzypokoleniowa.pdf, data wejścia 19.11.2015]
5. Projekt Akcja - inteGracja 2015 [dok. elektr.: <http://akcejaintegracja.dibu.pl/o-projekcie/>, data wejścia 19.11.2015]
6. Projekt „Zbliżenia – drugie międzypokoleniowe spotkania interdyscyplinarne” [dok. elektr.: http://www.od-nowa.pl/proj_zblz_09.htm, data wejścia 19.11.2015]
7. Rozenbajger N., Kostecka J. 2012. Edukacja dla zrównoważonego rozwoju – program WARTA. Zesz. Nauk. Pol.-Wsch. Oddziału PTiE i PTG w Rzeszowie. 15. 81-88.
8. Samonek-Miciuk E. 2010. Cele i zadania polskiej szkoły w dekadzie edukacji dla rozwoju zrównoważonego. W: T. Borys (red.). Edukacja dla zrównoważonego rozwoju. Wydawnictwo Ekonomia i Środowisko. t. 1. 279-290.
9. Samonek-Miciuk E. 2013. Stosunek uczniów gimnazjum do środowiska przyrodniczego. Wydawnictwo UMCS. Lublin.

10. Skolimowski H. 1993. Filozofia żyjąca. Eko-filozofia jako Drzewo Życia. Warszawa. Wydawnictwo Pusty Obłok.
11. Schimanek T. 2015. Aktywizacja społeczna osób starszych. Materiały edukacyjne dla Pracowni Dobra Wspólnego. [dok. elektr.: http://lokalnepartnerstwa.org.pl/file/fm/BIBLIOTEKA/manuale/Aktywizacja_spoleczna_osob_starszych.pdf, data wejścia 19.11.2015]
12. Thoresen V., Jégou F. and Ezio Manzini E. 2009. LOLA - Looking for Likely Alternatives, Hedmark University College, Norway [dok. elektr.: http://www.sustainable-everydayproject.net/lola/files/2013/04/DOWNLOAD_Lola_brochure.pdf, data wejścia 2.11.2015]
13. Trociuk S. (red.) 2013. Dialog Międzypokoleniowy. Między ideą a praktyką. Inspiracje. Zasada równego traktowania. Prawo i praktyka, nr 10. W: BIULETYN RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH 2013, nr 8, Warszawa [dok. elektr.: <https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Biuletyn%20Rzecznika%20Praw%20Obywatelskich%202013,%20Nr%208%20C5%B9r%C3%B3d%C5%82a.pdf>, data wejścia 19.11.2015]
14. Waszkiewicz H. 2015. Zielony Certyfikat. [dok. elektr.: https://www.mos.gov.pl/drukuj/8850_zielony_certyfikat.html, data wejścia 2.11.2015]

EDUCATION FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT - THE KOS PROJECT („KNOW OLD SPECIALS”)

Summary

Education for Sustainable Development (ESD) requires knowledge and engaging in natural, social and economic plane. Each idea and well thought activating projects in a broad range of social foundations of sustainable development seem to be particularly valuable and very important here. Building a holistic view of environmental issues (with emphasis on social issues) will simplify finding solutions to problems under the new rules of the global population Human development. KOS programme activates to act younger and older people over 50 years of age. It combines youth and senior citizens as a source of knowledge and experience. The publication presents the program KOS: its purpose, beneficiaries, stages of implementation with the priorities and programme evaluation methods.

Keywords: education for sustainable development, the KOS project